

to solve this problem, in our view, is the absorption composition of simple abuse of power or authority of the abuse of power or service position. In article 365 of the Criminal Code of Ukraine should be provided for criminal liability for violent abuse of power or official position the law enforcement officer. So we offer to read this article as follows:

1. The abuse of power or official position the employee of law enforcement body, which was accompanied by violence or threat of violence, use of weapons or special tools or painful and offending personal dignity of the victim's actions, the absence of signs of torture, punished...

2. Envisaged in part one of this article actions, if they entailed grave consequences, punished...

Keywords: *abuse of power or service position, abuse of power or official authority, delineation.*

Надійшла до редакції 21.05.2015

Шаблистий В. В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.211

ВПЛИВ ЗАХОДІВ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ

Досліджено вплив заходів індивідуальної профілактики злочинів на забезпечення безпеки людини у контексті нового підходу до оцінки діяльності суб'єктів профілактики. Констатовано, що ключовим таким заходом є профілактичний облік, визначення поняття якого разом із системою обліку здійснених профілактичних заходів має бути закріплено в Законі України «Про профілактику правопорушень».

Ключові слова: *злочин, правопорушення, злочинність, запобігання, профілактика, профілактичний облік.*

Постановка проблеми. В умовах безпрецедентного погіршення кримінальної ситуації країни, що потягло за собою зниження рівня захищеності та підвищення рівня віктимізації суспільства, запобіжна діяльність держави вважається однією з провідних функцій системи, що забезпечує досягнення реальних результатів у справі стримування злочинності, гарантування дотримання прав і свобод людини і громадянина. За умов балансу інтересів особи, суспільства і держави у відповідних сферах суспільного життя, виконання державою основних конституційних обов'язків, вирішення публічно значущих завдань із захисту основ конституційного ладу, оборони й безпеки країни важливого значення набувають організаційно-правові моделі забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави. Отже, одним із найважливіших її обов'язків є захист особи від протиправних посягань. У той же час

вирішення пов'язаних із цим завдань не зводиться виключно до дій, спрямованих на знешкодження злочинців і зменшення рівня злочинності. Наведене неможливе без цілеспрямованої роботи із метою впливу на різні об'єктивні й суб'єктивні обставини, які так чи інакше зумовлюють вчинення злочинів, тобто кропіткої діяльності держави щодо упередження порушень й обмежень прав і свобод людини, розробки системи випереджаючої протидії та забезпечення безпеки [1, с. 169].

Мета. Наведе твердження О.М. Бандурки та О.М. Литвинова свідчить про актуальність дослідження організаційно-правових форм діяльності суб'єктів профілактики злочинів та супутніх їм явищ, оскільки від них прямо залежить стан захищеності життєво важливих інтересів в першу чергу людини від різних загроз. У зв'язку із цим метою статті є дослідження впливу заходів індивідуальної профілактики злочинів на забезпечення безпеки людини.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Профілактика та запобігання злочинам розглядалися у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед українських вчених-криміналістів слід назвати О.М. Бандурку, В.С. Батиргарєєву, В.І. Борисова, В.В. Голіну, Б.М. Головкина, В.О. Глушкова, С.Ф. Денисова, Т.А. Денисову, О.М. Джужу, В.П. Ємельянова, А.П. Закалюка, О.М. Костенка, В.М. Куца, О.М. Литвака, О.М. Литвинова, В.А. Мисливого, А.А. Музику, А.В. Савченка, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.М. Трубникова, В.О. Тулякова, С.С. Яценка та ін.

Безумовно, внесок цих та інших вчених у розвиток кримінологічної науки є значним та безперечним, проте в контексті пропозицій до проекту Закону України «Про профілактику правопорушень» слід критично поглянути на оцінку профілактичної діяльності як самими суб'єктами її здійснення, так і громадськістю.

Виклад основного матеріалу. Однією із догм кримінологічної науки є те, що профілактика та запобігання правопорушень здійснюється на трьох рівнях – загальносоціальному (у суспільстві в цілому), спеціальному (щодо окремих видів (груп) правопорушень) та індивідуальному (з конкретним правопорушником). Окремі вчені виділяють четвертий рівень профілактики та запобігання правопорушень – регіональний, або галузевий. Різні вчені дещо по-різному називають ці рівні, проте зміст їх приблизно однаковий, а головне – всі вони спрямовані на формування відчуття захищеності кожного із нас від порушень норм права, моралі, традицій та ін.

Звичайно, всі ці заходи застосовуються в комплексі, проте найдієвішою є саме індивідуальна профілактика, оскільки полягає у безпосередньому контакті уповноваженої службової особи із правопорушником. Види таких заходів також різноманітні: від бесід та роз'яснення законодавства (здебільшого просвітницька діяльність) до прийняття офіційного рішення про постановлення на певний вид профілактичного обліку правопорушників. Беззаперечним є те, що така діяльність є правообмежувальною, а тому має бути детально регламентована законодавчими та іншими підзаконними нормативно-правовими актами.

Профілактичний облік, як захід індивідуальної профілактики правопорушень суб'єктів профілактичної діяльності, становить систему передбачених чинним законодавством заходів суб'єктів профілактики, спрямованих на усунення причин та умов, за наявності яких може бути вчинено правопорушення.

Саме таке визначення поняття профілактичного обліку міститься в проекті Закону України «Про профілактику правопорушень» [2], опублікованому на офіційному веб-порталі Судової влади України 29 грудня 2009 року, яке є далеко не бездискусійним, оскільки не передбачає роботи із правопорушником, а стосується тільки детермінації правопорушень. Система кримінальної юстиції України орієнтована здебільшого вже на вчинене правопорушення, а про профілактику в офіційній статистиці згадують лише як про попередню протиправну діяльність (готування або замах).

В.О. Глушков ще більш категоричний: за останні 5–10 років необхідність реформування системи кримінальної юстиції в Україні стала очевидною і необхідною передусім для забезпечення національної безпеки [3, с. 40].

Окремі країни пострадянського простору вже декілька років мають у своєму розпорядженні чинну законодавчу базу щодо профілактики правопорушень. Помилково вважалося, що законодавець Російської Федерації (далі – РФ) завжди першим приймав основоположні закони та кодекси, тоді як усі інші країни якщо «не списували», то орієнтувалися на них. На сьогоднішній день у РФ відповідний закон лише на стадії обговорення, тоді як Республіка Білорусь, Республіка Казахстан та Республіка Узбекистан вже мають практику застосування законів про профілактику правопорушень, в яких значну роль відіграє профілактичний облік.

Закон Республіки Казахстан «Про профілактику правопорушень» від 29 квітня 2010 року № 271-IV [4] відносить профілактичний облік та контроль до заходів індивідуальної профілактики правопорушень, покладає його здійснення виключно на органи внутрішніх справ (далі – ОВС), проте не розкриває змісту поняття «профілактичний облік». Разом з тим профілактичний контроль полягає в систематичному спостереженні за дотриманням встановлених обмежень і виконанням покладених обов'язків особою, яка перебуває на профілактичному обліку.

Закон Республіки Узбекистан «Про профілактику правопорушень» від 14 травня 2014 року № ЗРУ-371 [5] у ст. 34 визначає, що профілактичний облік – комплекс профілактичних заходів, здійснюваний ОВС щодо осіб, передбачених у статті 35 цього Закону, з метою їх виправлення та попередження вчинення повторного правопорушення.

Закон Республіки Білорусь від 10 листопада 2008 № 453-3 «Про основи діяльності з профілактики правопорушень» [6] також не розкриває поняття профілактичного обліку як заходу індивідуальної профілактики правопорушень, проте чітко встановлює суб'єктів його здійснення та осіб, стосовно яких він має здійснюватися, підстави та порядок взяття та зняття з обліку та ін.

Звідси випливає, що виключно закон має встановлювати загальні засади

профілактичної діяльності, суб'єктів такої діяльності та їх повноважень, а також заходів із чітким визначенням кола осіб, стосовно яких вони мають здійснюватися.

Наведені законодавчі визначення профілактичного обліку додатково підтверджують відому ще з часів епохи Відродження аксіому про те, що рівень злочинності можна знизити двома шляхами: шляхом мінімізації причин кримінальної поведінки і шляхом посилення заходів кримінальної репресії. Набагато легше усунути причину, ніж потім боротися із наслідками. Злочинність не можна побороти чи викоринити, можна лише на декілька показників її знизити до соціально терпимого або краще соціально прийняттого рівня.

Також на право аксіоматичного претендує твердження про те, що основним суб'єктом правозастосування в Україні є ОВС. Отже, якщо не єдиним, то основним суб'єктом постановлення на профілактичний облік правопорушників та здійснення систематичного контролю за обмежувальними заходами також є ОВС.

Як показує практика контролю за суб'єктами, які мають здійснювати профілактичні заходи до «облікованих елементів» (осіб, стосовно яких встановлено адміністративний нагляд, яких поставлено на профілактичний облік осіб, які вчинили або схильні до вчинення насильства в сім'ї, профілактичний облік неповнолітніх правопорушників, облік осіб-власників гладкоствольної ненарізної мисливської зброї, облік осіб, які вчинили або схильні до вчинення злочинів на ґрунті ненависті та ін.), через їхню завантаженість виконанням інших службових обов'язків, контроль за правопорушниками на певному профілактичному обліку зводиться нерідко до формальних відписок. Такий індивідуальний профілактичний захід, крім самого постановлення на певний вид профілактичного обліку, за закінченням встановленого строку дуже часто не досягає своєї мети.

У зв'язку із цим стає очевидною необхідність пошуку або якісного оновлення діючих засобів впливу на осіб, які вчиняють або схильні до вчинення різних правопорушень. Одним із таких засобів впливу має бути постановка на профілактичний облік правопорушників або осіб, які схильні до вчинення певних правопорушень, проведення з ними реальної індивідуальної профілактичної роботи. Перенавантаження працівників практичних підрозділів ОВС у цьому напрямі можна подолати шляхом покладення обов'язку на особу, яка вчинила правопорушення, або особу, яку виявили як таку, що схильна до їх вчинення, суд, крім накладення адміністративного стягнення чи призначення покарання, зобов'язує протягом року з дня вчинення таких дій один раз на місяць у чітко визначену дату з'являтися до місцевого підрозділу ОВС та давати пояснення з приводу своєї поведінки із додаванням позитивної характеристики за місцем проживання чи роботи. Оскільки такий вид діяльності входить до обов'язків дільничних інспекторів міліції, то вони, у свою чергу, офіційно попереджують таку особу про недопустимість подальшого вчинення правопорушень. Разом із тим співробітник ОВС зобов'язаний здійснювати контроль (як мінімум такий, що визначений відповідним документом) за особами, пос-

тановленими на профілактичний облік. Зазначимо, що така діяльність ОВС стане можливою лише після розробки нового Закону України «Про профілактику правопорушень» та втіленням його в життя Верховною Радою України.

Після цього має бути розроблено та прийнято цілу низку підзаконних нормативно-правових актів щодо проведення профілактики правопорушень, в яких в тому числі має бути гарантоване належне матеріально-технічне забезпечення суб'єктів такої діяльності та зведені до мінімуму можливі зловживання, оскільки мова йде про тимчасове обмеження прав і свобод людини і громадянина. Питання про вільний доступ до профілактичного обліку правопорушників залишається відкритим, оскільки на сьогодні кожен бажаючий може ознайомитися, наприклад, із обліком осіб, які вчинили корупційні адміністративні правопорушення. Профілактичний облік осіб, які схильні до вчинення певного виду правопорушень, має бути обмежений у загальному доступі, оскільки у протилежному випадку досягнення його мети стає нездійсненним завданням.

В Україні різними законодавчими актами («Про засади запобігання і протидії корупції», «Про адміністративний нагляд», «Про попередження насильства в сім'ї» та ін.) передбачені правові підстави постановки на облік осіб, які вчинили певний вид правопорушення. Разом з тим об'єднуючою ланкою всіх їх має стати єдиний Закон України «Про профілактику правопорушень» з метою запровадження системного підходу в діяльність суб'єктів профілактики правопорушень з тим, щоб кожен із нас міг вільно реалізовувати свої права та свободи, не забуваючи про обов'язки та відповідальність.

Висновки. Отже, профілактичний облік правопорушників пропонуємо розуміти як захід індивідуальної профілактики щодо осіб, які вчинили або схильні до вчинення правопорушень, здійснюваний уповноваженими суб'єктами, що полягає у передбачених чинним законодавством заходах, спрямованих на недопущення вчинення нових правопорушень як правопорушником, так й іншими особами, а також на мінімізацію причин та умов, за наявності яких може бути вчинено правопорушення.

У вказаному законі, крім запропонованого поняття, обов'язково мають бути закладені правові основи обліку здійснених профілактичних заходів як вагомого показника діяльності суб'єктів профілактики. Незначні показники вчинення правопорушень на певній території мають бути не підставою застосування заходів дисциплінарного стягнення до осіб, які зобов'язані їх виявляти, а чітко співвідноситися із результатами профілактичної роботи, що належним чином доведені до відома громадськості.

Лише за умови формування та запровадження у правозастосовну діяльність нових підходів до діяльності правоохоронних та судових органів, а головне – нових підходів до оцінки їх роботи, можна буде із впевненістю констатувати про досягнення певного рівня відчуття захищеності кожного із нас. Профілактика та запобігання злочинам та іншим правопорушенням має стати таким же вагомим показником діяльності відповідних суб'єктів, як і кількість виявлених злочинів та осіб, які їх вчинили, і кількість притягнених осіб до

різних видів юридичної відповідальності тощо.

Бібліографічні посилання

1. Бандурка О. М. Система протидії злочинності: поняття та сутність / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов // Вісник Кримінологічної асоціації України : зб. наук. праць. – 2015. – № 2 (10). – С. 168–177.
2. Про профілактику правопорушень : проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cv.court.gov.ua/tu26/6/2358>.
3. Глушков В. О. Вдосконалення оперативно-розшукового законодавства України / В. О. Глушков // Міжнародний юридичний вісник : зб. наук. праць. – Вип. 1 (1). – 2014. – С. 39–45.
4. Про профілактику правопорушень : Закон Республіки Казахстан від 29 квітня 2010 року № 271-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30657323.
5. Про профілактику правопорушень : Закон Республіки Узбекистан від 14 травня 2014 року № ЗРУ-371 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.senat.uz/ru/laws/zru-371_14.05.2014.html.
6. Про основи діяльності з профілактики правопорушень : Закон Республіки Білорусь від 10 листопада 2008 № 453-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mosk.minsk.gov.by/docs/opop/zakon-122.doc>.

Шаблестый В. В. Влияние мер индивидуальной профилактики преступлений на обеспечение безопасности человека. Исследовано влияние мер индивидуальной профилактики преступлений на обеспечение безопасности человека в контексте нового подхода к оценке деятельности субъектов профилактики. Констатировано, что ключевой таковой мерой есть профилактический учет, определение понятия которого вместе с системой учета осуществленных профилактических мероприятий должно быть закреплено в Законе Украины «О профилактике правонарушений».

Ключевые слова: преступление, правонарушение, преступность, предупреждение, профилактика, профилактический учет.

Shablysty V. V. Impact of crime prevention at the individual human security. The influence of individual crime prevention measures on human security in the context of the new approach to the activities of prevention. Stated that such a key preventive measure is accounting, the definition of which, together with the accounting system implemented preventive measures should be enshrined in the law of Ukraine "On prevention of offenses."

An account of offenders under preventive measure to understand individual prevention against persons who have committed or likely to commit offenses carried out by authorized entities, which is required by law measures aimed at preventing new offenses committed by the offender as well, and others, as well as to minimize the causes and the circumstances under which the offense can be committed.

The Law of Ukraine "On prevention of crime", but the proposed concepts need to be laid the legal basis of accounting preventive measures undertaken as an important indicator of the subjects of prevention. Minor offenses performance in a particular area should not be a ground application of disciplinary punishment to the persons who are required to detect them, and clearly correlated with the results of prevention work properly communicated to the public.

The author has proved that only if the creation and implementation of law enforcement activities in new approaches to law enforcement and judicial authorities, and most importantly - new approaches to assessment of their work can be stated with confidence about achieving a certain level of sense of security each of us. Prevention and prevent crimes and other offenses have become as important indicator of relevant subjects, and that the number of reported crimes and those committing them, and the number of people taken to court for different kinds of legal liability and so on.

Keywords: crime, delinquency, crime, prevention, prevention, preventive registration.

Надійшла до редакції 22.06.2015